

ВІЦЕБСКІЯ
СТАРАЖЫТНАСЦІ

ВІЦЕБСКІЯ
СТАРАЖЫТНАСЦІ

УПРАЎЛЕННЕ ІДЭАЛАГІЧНАЙ РАБОТЫ, КУЛЬТУРЫ
І ПА СПРАВАХ МОЛАДЗІ ВІЦЕБСКАГА АБЛЫКАНКАМА

УСТАНОВА КУЛЬТУРЫ
«ВІЦЕБСКІ АБЛАСНЫ КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ»

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ

Матэрыялы навуковых канферэнцый

Мінск
2013

УДК 908(476.5)(06)
ББК 26.89(4Бен – 4Вит)я431
Б549

Друкуецца па рашэнню навукова-метадычнага савета ВАКМ

Рэдакцыйная калегія:

Г.У. Савіцкі, В.А. Шышанаў, Н.Ю. Шаркоўская.

Рэцензенты:

доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі Беларусі і музейзнаўства

Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

М.А. Бяспалая,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі

Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава

А.М. Дулаў.

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ

2011

Віцебскія старажытнасці: матэрыялы навук. канф. / Упр. ідэалагічнай работы, культуры і па справах
В549 моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. обл. краязн. музей; рэдкал.: Г.У. Савіцкі [і інш.]. — Мінск : Нацыяналь-
ная бібліятэка, 2013. — 283 с.
ISBN 978-985-7039-10-4

У зборнік уключаны даклады і паведамленні навуковых канферэнцый «Віцебскія старажытнасці», якія адбыліся ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі 20 – 21 кастрычніка 2011 г. і 14 – 15 лістапада 2012 г., асобна друкуюцца матэрыялы, прысвечаныя калекцыі выдатнага віцебскага краязнаўцы і збіральніка В.П. Федаровіча.

Выданне прызначана гісторыкам, музейным работнікам, мастацтвазнаўцам, краязнаўцам, студэнтам.

УДК 908(476.5)(06)
ББК 26.89(4Бен – 4Вит)я431

ISBN 978-985-7039-10-4

© Установа культуры «Віцебскі абласны краязнаўчы музей», 2013
© Афармленне. Дзяржаўная ўстанова «Нацыянальная бібліятэка Беларусі», 2013

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ-2011	
М.М. Чарняўскі (Мінск) ВЫЯЎЛЕННЫЯ ЭЛЕМЕНТЫ АРНАМЕНТАЎ НА КЕРАМІЦЫ ЎСВЯЦКАЙ НЕАЛІТЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ З КРЫВІНСКІХ ПАСЕЛШЧАЎ	4
Макс. М. Чарняўскі, Э.А. Ляшкевіч (Мінск) НОВЫЯ ДАДЗЕННЫЯ ПА РЫБАЦТВО НАСЕЛЬНІЦТВА ПАСЕЛШЧАЎ КРЫВІНСКАГА ТАРФЯНІКА (ПА МАТЭРЫЯЛАХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ 2008 – 2011 гг.)	11
М.А. Плавінскі (Мінск) ГІСТОРЫЯ АРХЕАЛАГІЧНАГА ВЫВУЧЭННЯ КУРГАННЫХ МОГЛЬНІКАЎ ЗАХАДУ БРАСЛАЎСКАГА ПАЗЕР'Я	14
А.В. Войтехович (Минск) ЭЛЕМЕНТЫ ДЕРЕВЯННЫХ КОНСТРУКЦИЙ В КУРГАНАХ С ПОГРЕБЕНИЯМИ ОСТАНКОВ КРЕМАЦИИ НА ТЕРРИТОРИИ ПОЛОЦКОЙ ЗЕМЛИ	18
М.В. Каімаў (Мінск) ЛУЧАНСКІ ГРУНТОВЫ МОГЛЬНІК	20
В.У. Чараўко (Полацк) АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ НА КУРГАННА-ЖАЛЬНІЧНЫМ МОГЛЬНІКУ КАЛЯ в. БІРУЛІ ДОКШЫЦКАГА РАЁНА ў 2011 г.	24
І.У. Магалінскі (Полацк) СЫРАВІННЫ МЕТАЛ, НАРЫХТОЎКІ І АДЫХОДЫ ВЫТВОРЧАСЦІ ПОЛАЦКІХ ЮВЕЛІРАЎ X – XVII стст.	26
Л.В. Колединский (Минск) «ЧТО ЖЕ ЗЕРКАЛЬЦЕ В ОТВЕТ?» (ОБ АТРИБУТАЦИИ ОДНОЙ НАХОДКИ – ДЕРЕВЯННОМ ИЗДЕЛИИ КОНЦА XIII – НАЧ. XIV вв. ИЗ РАСКОПОК ВЕРХНЕГО ЗАМКА ВИТЕБСКА)	30
Левко О.Н., Кенько П.М. (Минск), Белоусов А.Р. (Витебск) НЕОБЫЧНАЯ КОЛЛЕКЦИЯ ОРУЖИЯ, ЭМБЛЕМ И НАГРУДНЫХ ЗНАКОВ ИЗ РАСКОПОК 2011 г. НА ТЕРРИТОРИИ ЗАРУЧЕВЬЯ В ВИТЕБСКЕ	33
В.А. Кобринец (Пинск) МОНЕТЫ РОССИИ В КЛАДАХ ВИТЕБЩИНЫ (XVI – НАЧАЛО XVIII в.)	37
Н.У. Сліж (Гродна) ВІЦЕБСКАЯ ШЛЯХТА Ў МАСКОЎСКІМ ПАЛОНЕ	40
В.У. Таранеўскі (Віцебск) ВЯЗЕНЬ З ОРШЫ І ЯГО «ДЫЯРЫГУШ»	44
В.У. Таранеўскі (Віцебск) ЖАНЧЫНА Ў ШЛЯХЕЦКІХ МЕМУАРАХ XVII ст.	46
Скварчэўскі Д.В. (Мінск) АПІСАННІ АСТРАНАМІЧНЫХ З'ЯЎ У ВІЦЕБСКІМ ЛЕТАПІСЕ ПАНЦЫРНАГА І АВЕРКІ	48
В.В. Урублеўскі (Мінск) КРЫНІЦЫ ПА ГІСТОРЫІ ШТОДЗЭННАСЦІ СЯЛЯНСКАГА НАСЕЛЬНІЦТВА АРШАНСКАГА ПАВЕТА ВІЦЕБСКАГА ВАЯВОДСТВА (ДРУГАЯ ПАЛОВА XVIII ст.)	50
Н.Я. Трыфанова (Мінск) АБ РОСПІСАХ УНІЯЦКІХ ХРАМАЎ ВІЦЕБШЧЫНЫ КАНЦА XVIII – ПАЧАТКУ XIX ст.	53
Р.У. Зянюк (Мінск) ДЗЕЙНАСЦЬ Ф. ЦЯЦЕРСКАГА Ў ГАЛІНЕ АДУКАЦЫІ НА ВІЦЕБШЧЫНЕ Ў ПЕРШАЙ ТРЭЦІ XIX ст.	55
І.Н. Колабава (Мінск) СПРАВЫ АБ ПАДРОБНАЙ ЗАЛАТОЙ МАНЕЦЕ Ў ФОНДЗЕ КАНЦЫЛЯРЫІ ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТАРА ВІЦЕБСКАГА, МАГЛЁЎСКАГА І СМАЛЕНСКАГА (1840–1850-я гг.)	58
О.В. Карпович (Брест) СОСТАВ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПОВСТАНЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ 1863 г. В ВИТЕБСКОЙ ГУБЕРНИИ	62

А.А. Лашкевіч (Мінск) СПРАВЫ НАКОНТ АБРАЗЫ ЦАРСКАЙ АСОБЫ – СВЕДЧАННЕ КРЫЗІСУ АСНОЎ ТРАДЫЦЫЙНАГА ГРАМАДСТВА Ў КАНЦЫ XIX – ПАЧАТКУ XX ст. (на матэрыялах спраў Віцебскага губернскага жандарскага ўпраўлення і сакрэтнага стала канцылярыі віцебскага цывільнага губернатара)	65
С.М. Восович (Брест) ОРГАНИЗАЦИЯ ВИТЕБСКИМ СВЯТО-ВЛАДИМИРСКИМ ЕПАРХИАЛЬНЫМ БРАТСТВОМ ВНЕБОГОСЛУЖЕБНЫХ ЧТЕНИЙ И БЕСЕД В КОНЦЕ XIX в.	67
В.В. Рогач (Витебск) ВИТЕБСКИЕ НОТАРИУСЫ КОНЦА XIX – НАЧАЛА XX в.	69
Н.Ю. Шарковская (Витебск) «СФЕРОКОНУСЫ» И НОВОЕ ВЫЯВЛЕНИЕ В СОБРАНИИ ВОКМ АНТИЧНЫХ НАХОДОК ИЗ СОБРАНИЯ Е.П. ТЫШКЕВИЧА	73
С.В. Соловьева (Витебск) «ДАМСКОЕ РУКОДЕЛИЕ»: ВЫШИВКА, ВЯЗАНИЕ, ПЛЕТЕНИЕ. ПРЕДМЕТЫ КОНЦА XVIII – XIX вв. ИЗ ФОНДОВ ВОКМ.	77
О.В. Ануфриева (Витебск) МЕДНЫЕ ТАБАКЕРКИ ВОЕННОЙ ТЕМАТИКИ И ТАБАКЕРКА-КАЛЕНДАРЬ ИЗ СОБРАНИЯ ВОКМ.	81
В.Ф. Калясінскі (Мінск) МАНЕТЫ ВАЕННАГА ЗБОРУ 27-га ПЯХОТНАГА ВІЦЕБСКАГА ПАЛКА	85
Ю.А. Кегелев (Витебск) ОСНОВНЫЕ КРИТЕРИИ НАУЧНОЙ РЕСТАВРАЦИИ ЖИВОПИСНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ Ю.М. ПЭНА	87
А.М. Нароўская (Мінск) РАДЗІННАЯ АБРАДНАСЦЬ БЕЛАРУСАЎ ВІЦЕБСКАЙ ГУБЕРНІ (КАНЕЦ XIX – ПАЧАТАК XX ст.)	89
А.В. Костюкевич (Витебск) ЗАГОВОРЫ КАК ГИПНОТИЧЕСКОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ	91
В.А. Иванов (Витебск) ВАЛУНЫ И КРЕСТЫ ВОСТОЧНОЙ ВИТЕБЩИНЫ	94
С.Ф. Жижиян (Быхов) «БЫХОВСКИЕ СИДЕЛЬЦЫ». ИСТОРИЯ ОДНОЙ ФОТОГРАФИИ.	100
М.В. Буле (Лудза) ЛУДЗЕНСКИЙ КРАЕВЕДЧЕСКИЙ МУЗЕЙ: ИСТОРИЯ, РАЗВИТИЕ, ПЕРСПЕКТИВЫ	103
І.І. Бамбешка (Мінск) ФАРМИРАВАННЕ ПРЫВАТНЫХ КАЛЕКЦЫІ НА ВІЦЕБШЧЫНЕ Ў КАНЦЫ XVIII – ПАЧАТКУ XX ст.	106
Е.Л. Краснова (Витебск) ВОСПРИЯТИЕ ЭКСПОЗИЦИИ МУЗЕЯ ПОСЕТИТЕЛЯМИ (анализ «Книги отзывов, жалоб и предложений по Витебскому историческому музею за 1934–1935 гг.»)	111
М.В. Півавар (Віцебск) ВЕДАМАСНЫЯ МУЗЕІ (МУЗЕІ ПРАДПРЫЕМСТВАЎ І ЎСТАНОЎ) У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XX – ПАЧАТКУ XXI ст.	112
ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ-2012	
О.Н. Левко (г. Минск) РАННИЙ ЭТАП ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛОЦКОЙ ЗЕМЛИ: ИТОГИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	116
П.М. Кенько (Минск) НАБОРНЫЙ ПОЯС ИЗ КУРГАННОГО МОГИЛЬНИКА НЕБЫШИНА	119

М.В. Клімаў (Мінск) ЛУЧАНСКИ ГРУНТОВЫ МОГІЛЬНИК II: ПЫТАННІ АРХЕАЛАГІЧНАЙ ІНТЭРПРЭТАЦЫІ	121
А.Л. Коц (Полацк) АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ЗНАХОДКІ З РАСКОПАК НА ВОСТРАВЕ СТАРАЖЫТНАГА ПОЛАЦКА ў 2012 г.	125
В.А. Кобринец (Пінск) КЛАД С РУССКИМИ «ПРОВОЛОЧНЫМИ» КОПЕЙКАМИ ИЗ ВИТЕБСКА (НАХОДКА 1971 г.)	130
Д.В. Скварчэўскі (Мінск) ТРАДЫЦЫЙНЫЯ АСТРОНЫМЫ ЯК КРЫНІЦА ПА МІФАЛОГІІ НАСЕЛЬНІЦТВА ВІЦЕБШЧЫНЫ	133
Ю.Н. Кишик (Минск) ВОССОЗДАНИЕ ПЛАНИРОВОЧНОЙ СТРУКТУРЫ ЗАДВИНЬЯ В СРЕДНЕВЕКОВОМ ВИТЕБСКЕ	136
А. Каладжинскайце (Вильнюс) ВИТЕБСКИЙ КОСТЕЛ СВЯТОГО АНТОНИЯ: ИСТОРИЯ И АРХИТЕКТУРА (НОВЫЕ ОТКРЫТИЯ)	139
А.В. Волкова (Витебск) «ВОИНА 1812 года. СВИДЕТЕЛЬСТВУЮТ ДОКУМЕНТЫ»: ОБЗОР ДОКУМЕНТОВ, СВЯЗАННЫХ С ВОЙНОЙ 1812 года НА ВИТЕБЩИНЕ.....	148
М.В. Буле (Лудза) «ГЕРОЙ, СЛУЖАЩИЙ ОТЕЧЕСТВУ, НИКОГДА НЕ УМИРАЕТ И В ПОТОМСТВЕ ВОСКРЕСАЕТ».....	150
А.М. Подлипский (Витебск) СМЕРТЬ ГЕНЕРАЛА КУЛЬНЕВА: ЛЕГЕНДА, КОТОРАЯ ЛЕГКО ОПРОВЕРГАЕТСЯ	155
Н.Г. Жиркевич-Подлесских (Фрязино) СЛУЖЕНИЕ ОТЕЧЕСТВУ ИЗ ВЕКА В ВЕК.....	157
Т.П. Иванова (Витебск) ЖИТЕЛИ ВИТЕБСКОЙ ГУБЕРНИИ В СОСТАВЕ ТВЕРСКОГО ОПОЛЧЕНИЯ В ВОЙНЕ 1812 года.....	163
Г.Д. Жаўняровіч (Нясвіж) ЛЕС НЯСВІЖСКАЙ МАНЕТНА-МЕДАЛЬНАЙ КАЛЕКЦЫІ ПАСЛЯ РАЗРАБАВАННЯ ПАЛАЦА РАДЗІВІЛАЎ ПАДЧАС ВАЙНЫ 1812 г.	166
О.Н. Давидовская (Витебск) НАГРАДНЫЕ МЕДАЛИ ЗА ВОЙНУ 1812 г. И ЗАГРАНИЧНЫЙ ПОХОД РУССКОЙ АРМИИ 1813 – 1814 гг. В СОБРАНИИ ВОКМ.....	168
С.В. Соловьева (Витебск) ПРЕДМЕТЫ ВОЕННОГО КОСТЮМА КОНЦА XVIII – НАЧАЛА XIX в. В ФОНДАХ ВОКМ.....	173
И.П. Воднева (Полоцк) МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ РАБОТЫ КРАЕВЕДЧЕСКОГО МУЗЕЯ г. ПОЛОЦКА (на примере темы «Полоцк в Отечественной войне 1812 года»).....	176
Ю.Н. Снапковский (Минск) ПОЛИЦМЕЙСТЕРЫ И ГОРОДНИЧИЕ ВИТЕБСКОЙ ГУБЕРНИИ – ВETERАНЫ АНТИНАПОЛЕОНОВСКИХ ВОЙН НАЧАЛА XIX века.....	179
І.Н. Колабава (Мінск) ДА ПЫТАННЯ ФАЛЬШЭРСТВА ГРОШАЙ НА ТЭРЫТОРЫІ ВІЦЕБСКАЙ ГУБЕРНІ XIX ст.	184
А.А. Лашкевіч (Мінск) ГРАФЫ ПЛЯТАРЫ (ПЛЯТАР-ЗІБЕРГ) І МЯСЦОВАЯ РАСІЙСКАЯ ўЛАДА (па матэрыялах спраў канцэлярыі віцебскага цывільнага губернатара)	187
А.М. Нароўская (Мінск) ВЯСЕЛЬНЫ РЫТУАЛ У ТРАДЫЦЫЙНАЙ КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСАў ВІЦЕБСКАЙ ГУБЕРНІ КАНЦА XIX – ПАЧАТКУ XX ст.....	190
К. С. Церашкова (Мінск) МЯШЧАНЕ ў СТРУКТУРЫ НАСЕЛЬНІЦТВА ВІЦЕБСКАЙ ГУБЕРНІ (60-я гг. XIX – ПАЧАТАК XX ст.)	192
Г.М. Лабоха (Мінск) АНСАМБЛЬ ПОЛАЦКАГА СПАСА-ЕўФРАСІННЕўСКАГА МАНАСТЫРА ў ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XIX ст.: ПІСТОРЫЯ, АРХІТЭКТУРА І АФАРМАЛЕННЕ ХРАМАВЫХ ІНТЭР'ЕРАў	195

С.Н. Мясоедова (Витебск) «ИНТИМНЫЙ» ТЕАТР ДАВИДА ТИХАНТОВСКОГО	197
М.В. Півавар (Віцебск) НЕВЯДОМЫ ВІЦЕБСКІ КРАЯЗНАВЕЦ В.К. ЗЛАТКОЎСКІ.....	199
Н.Ю. Шарковская (Витебск) ВОЗВРАЩЕННЫЕ ВИТЬБОЙ	201
В.Ф. Колесинский (Минск) РУБЛЬ ИОАННА АНТОНОВИЧА ИЗ КОЛЛЕКЦИИ А.Р. БРОДОВСКОГО	214
С.Ф. Жижиян (Быхов) ФАЛЕРИСТИКА ВИТЕБСКОГО 27-го ПЕХОТНОГО ПОЛКА.....	215
А.В. Костиюкевич (Витебск) СУДЬБА ДВУХ РЕЛИКВИЙ: КРЕСТ ЕВФРОСИНИ ПОЛОЦКОЙ И КРЕСТ ИЗ КОНГА (ИРЛАНДИЯ)	217
В.В. Бараненка (Полацк) УТВАРЭННЕ І АРГАНІЗАЦЫЯ ДЗЕЙНАСЦІ ПОЛАЦКАЙ АБНАўЛЕНЧАЙ ЕПАРХІІ НАПРЫКАНЦЫ СНЕЖНЯ 1926 – СТУДЗЕНІ 1927 гг.	219
Г.А. ШАРОХ (Полацк) ПАЛІТЫКА ўРАДА І РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ У АДНОСІНАХ ДА ХРЫСЦІЯНСКІХ КАНФЕСІЙ НА ЗАХОДНЯЙ ДОКШЫЧЫНЕ ў 1920-я гг.	221
І.І. Бамбешка (Мінск) АКТУАЛІЗАЦЫЯ ПІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ ВІЦЕБШЧЫНЫ СРОДКАМІ КРАЯЗНАўЧЫХ МУЗЕЯў ў 1920 – 1930-х гг.	224
Н.А. Пачобут, М.К. Сяліцкая (Гродна) ІВАН ІГНАТАВІЧ ВАСІЛЕВІЧ (СТАРОНКІ АРХІВА).....	228
Д.В. Юрчак, Ю.В. Юрчак (Витебск) УСАДЬБА И. МАНЬКОВСКОГО «МИЛОЕ»: ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ, АРХИТЕКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗДАНИЯ	233
ВАЦЛАВ ФЕДОРОВИЧ И ЕГО КОЛЛЕКЦИЯ	
Н.П. Варламова, В.А. Шишанов (Витебск) МАСОНСКАЯ КОЛЛЕКЦИЯ В.П. ФЕДОРОВИЧА.....	238
А.А. Богданов (Санкт-Петербург) ПИСЬМА В.П. ФЕДОРОВИЧА К А.Н. ПЫПИНУ	247
В.П. Мякишев (Краков) КРАКОВСКИЕ СВИДЕТЕЛЬСТВА КОЛЛЕКЦИОНЕРСКО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВАЦЛАВА ФЕДОРОВИЧА	250
Н.Ю. Шарковская (Витебск) КОЛЛЕКЦИЯ «KAFLY» СОБРАНИЯ ВАЦЛАВА ФЕДОРОВИЧА	263
ЗВЕСТКІ ПРА АўТАРАў	277

Навуковае выданне

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ

Матэрыялы навуковай канферэнцыі

На беларускай, рускай мовах

Карэктар *А.Л. Грынь*

Распрацоўка арыгінал-макета ТДА «*Віцебскі бізнес-цэнтр*»

Камп'ютарная вёрстка *А.Л. Шульмана*

Падпісана ў друк 10.10.2013. Фармат 80x64 1/8. Гарнітура *Baltica*/
Лічбавы друк. Умоўн. арк. 33,01. Улік. выд. арк. 31,17.
Тыраж 150. Заказ 442.

Паліграфічнае выкананне:
Дзяржаўная ўстанова «*Нацыянальная бібліятэка Беларусі*»

ЛИ № 02330/0552578 ад 01.10.2009.
ЛП № 02330/0552703 ад 30.07.2009.

ПР. Незалежнасці, 116, 220114, Мінск.
Тэл. (+ 375 17) 293 27 68. Факс (+ 375 17) 266 37 23.
E-mail: edit@nlb.by